

SÖZCÜKTE YAPI - 2 BİÇİM BİLGİSİ

Çekim Ekleri

Eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmeyen, sözcüklere çokluk, ilgi, aitlik, bulunma, belirtme vb. anlamlar katan eklerle çekim eki denir.

- ◆ Balık - lar, bulut - lar, insan - lar
- ◆ Ev - e, ev - de, ev - den, sınıf - a, sınıf - ta, sınıf - tan
- ◆ Anne - m, bahçe - miz, toprak - ları, çanta - n

Yukarıdaki altı çizili ekler, eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmedeği için çekim ekidir.

Çekim ekleri isim çekim ekleri ve fiil çekim ekleri olmak üzere ikiye ayrılır.

İsim Çekim Ekleri

1. Çoğul Eki (-lar / -ler)

Tekil isimlerin sonuna gelerek onlara çokluk anlamı katan eklerle çoğul ekleri denir.

- ◆ Belediye yoksullara, gıda ve giyecek yardımı yaptı.
- ◆ Koyunlar bir dağın yamacında otluyor.
- ◆ Şeyma, okuduğu kitapları arkadaşına hediye etti.
- ◆ Yollar çok yoğun, eve erken gitmek mümkün değil.

Rüzgar esmez olmuş, sular durgundur
Bir garip hali var Dolmabahçe'nin
Hâlâ içimizde yüzen gecenin
Aydınlık bilmeyen devamı durur

Bu şiirin hangi dizelerinde çoğul eki kullanılmıştır?

- A) Yalnız 1
- B) Yalnız 3
- C) 1 ve 2.
- D) 1, 2 ve 3.

NOT

Çoğul ekleri, eklendiği sözcüklere farklı anlamlar katabilir.

- ◆ Bugün dünyalar kadar yol yürüdük. (Abartma)
- ◆ Ailer bu akşam bize gelecek. (Aile)
- ◆ Otuz yaşlarında bir adam yanıma geldi. (Yaklaşık)

2. Hâl (Durum) Eki

İsimlere gelerek belirtme, yönelme, ayrılma ve bulunma anlamı katan eklerle hâl eki denir. Hâl ekleri dörde ayrılır.

- a. İsmi, -i Hâli (Belirtme Eki): İsmi “-ı, -i, -u, -ü” belirtme hâl eklerinden birini almış biçimindedir.
 - ◆ Elmayı bıçakla ikiye böldü.
- b. İsmi, -e Hâli (Yönelme Eki): İsmi “-a, -e” yönelme hâl eklerinden birini almış biçimindedir.
 - ◆ Hafta sonu köye döndük.
- c. İsmi, -de Hâli (Bulunma Eki): İsmi “-da, -de” bulunma hâl eklerinden birini almış biçimindedir.
 - ◆ Dışarda soğuk bir hava vardı.
- d. İsmi, -i Hâli (Ayrılma Eki): İsmi “-dan, -den” ayrılma hâl eklerinden birini almış biçimindedir.
 - ◆ Bu salatalıkları tarladan getirdim.

1. Annem çiçeklere her sabah su verir.
2. Yolda küçük bir kedi görmüştü.
3. Masayı kapının yanına çektik.
4. Evin çatı katından sesler geliyor.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde bulunma durum eki kullanılmıştır?

- A) 1.
- B) 2.
- C) 3.
- D) 4.

3. İyelik Eki

İsim veya isim soylu sözcüklere gelerek, onların kime veya neye ait olduklarını gösteren eklerle iyelik ekleri (aitlik) denir.

Kitab - ım (benim), kitab - ın (senin), kitab - ı (onun)

Kitab - ımız (bizim), kitab- ınız (sizin), kitap - ları (onların)

İyelik ekine tamlanan eki de denir.

Kitab - ın yapraklar - ı

Tamlayan eki

Tamlanan eki

Atatürk'üm eğilmiş vatan haritasına

Görmedim tunç yüzünde böylesine geceler

Atatürk neylesin memleketin yarasına

Uçup gitmiş elinden eski makbul çareler

Bu şiirde geçen aşağıdaki sözcüklerin hangisinde iyelik eki yoktur?

A) Atatürk'üm	B) yüzünde
C) memleketin	D) elinden

4. İlgili Eki (-ın / -in / -un / -ün / -im)

İsimlere gelerek diğer isimlerle ilgi kurmaya yarayan ektir. Bu eke tamlayan eki de denir.

◆ Kurul-un kararı, elim-in tersi,

dümbün-ün merceği

İsimlere gelerek diğer isimlerle ilgi kurmaya yarayan eke ilgi eki denir. -(n)ın / -(n)in / -(n)un / -(n)ün ekleri ilgi ekleridir.

Aşağıda Ayça ve Tekin'in cümlelerine yer verilmiştir.

Ayça

Arabamın koltukları ve paspasları çok kirliydi.

Tekin

Babam, televizyonun sesini biraz kıstı.

Bu cümlelere göre,

1. Ayça'nın cümlesindeki "arabamın" sözcüğünde ilgi eki vardı.
2. Tekin'in cümlesinde hiçbir sözcük ilgi eki almamıştır.
3. Hem Ayça'nın hem de Tekin'in cümlesinde ilgi eki kullanımıştır.

yargılarından hangileri doğrudur?

A) Yalnız 1.	B) 1 ve 2.
C) 1 ve 3.	D) 1, 2 ve 3.

5. Soru Eki (mi)

Cümleye soru anlamı kazandıran eke soru eki denir. Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki sözcüğün son ünlüsü-ne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar.

◆ Balıklara her gün yem veriyor musun?

1. Hangi gıdaların daha sağlıklı olduğunu biliyor musun?
2. Bahçedeki ağacın dallarını kim kırdı?
3. Annen Muğla'dan ne zaman dönecek?
4. Bir aylık giderin ne kadar?

Numaralanmış cümlelerin hangisinde soru eki kullanılmıştır?

A) 1.	B) 2.	C) 3.	D) 4.

Eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmeyen, sözcüklerin cümlede çeşitli işlevleri yerine getirmesine yardımcı olan eklere çekim eki denir. Çekim ekleri sözcüklere durum, çokluk, zaman gibi anlamlar kazandırır. Örneğin "Fırından iki simit, bir poğaça, dört tane de ekmek aldı." cümlesinde geçen "fırından" sözcüğünde ayrılma hâl eki, "aldı" sözcüğünde de zaman eki vardır. Bu sözcükler çekim eki almıştır.

Bu bilgiye göre aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisinde çekim eki yoktur?

- A) Basketbol turnuvasına katılan takımların kadroları açıklandı.
- B) Kardeşim Yusuf, elinde çiçeklerle anneme doğru yürüyor.
- C) Yolun sonunda buz gibi suyu olan küçük bir çeşme vardı.
- D) Gazi, törende duygusal bir konuşma yapınca gözyaşlarımıza hâkim olamadık.

Öğleden sonra saat ikide Beşiktaş'tan Üsküdar'a hareket eden vapurun güvertesinde iki genç yan yana oturmuş konuşuyorlardı.

Bu cümlede aşağıdaki eklerden hangisine örnek yoktur?

- A) Çoğul ekine
- B) İyelik ekine
- C) Durum ekine
- D) İlgi ekine

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde altı çizili sözcükte isim çekim eki yoktur?

- A) Dedem sağlıklı bir yaşam için yemesine dikkat ediyor.
- B) Bu akşam görevliler, alana giren herkesin üstünü aradı.
- C) Soner, evin balkonunda oturmuş etrafı seyrediyordu.
- D) Fırından aldığım peynirli poğaçayı kardeşim çok beğendi.

"-lar/-ler" eki aşağıdaki cümlelerin hangisinde isim çekim eki değildir?

- A) Bu insanlar geceleri çalışıp gündüzleri dinleniyor.
- B) Ablam patatesleri soyup küp şeklinde doğradı.
- C) Ev sahibinin hazırladığı buz gibi limonatayı içtiler.
- D) Papatyalar ve gelincikler doğayı baştan başa süslemişti.

Bir oda, içinde bir saat sesi

Hayatın sırtımdan giden pençesi

Ve beni maziye götüren bir el

Eski günlerimiz, sessiz ve güzel

Bulduğum kayıplar, her günkü yerin

İşte konsol, ayna, köşe minderin

Seccaden, tespihin, namaz başörtün

Bir şey değişmemiş, sanki daha dün

Bu şiirdeki altı çizili sözcüklerin herhangi birinde aşağıdaki eklerden hangisi kullanılmamıştır?

- A) Hâl eki
- B) Çoğul eki
- C) İyelik eki
- D) Yapım eki